

РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

THE REPRESSIVE POLICY OF THE SOVIET AUTHORITIES AS A TOOL FOR THE TRANSFORMATION OF THE JUDICIAL SYSTEM ON THE WESTERN UKRAINIAN TERRITORIES BEFORE THE SECOND WORLD WAR

Левик Я.А., суддя

Львівський апеляційний суд

Виходячи із розуміння ключової ролі судової системи у структурі органів державної влади, принципово важливими вбачаються дослідження, спрямовані на вивчення процесів трансформації як судової системи в цілому, так і суддівського корпусу зокрема у різні періоди розвитку національної держави та права. Трагічним і дуже складним був період першої радянської заходноукраїнських територій, приєднаних до СРСР напередодні Другої світової війни. Впровадження радянською владою практики масових репресій як інструмента змін у політичній та суспільній системах торкнулося тих національних і соціальних груп, які викликали сумнів щодо їхньої політичної благонадійності. У першу чергу такою групою були представники державного апарату Другої Речі Посполитої. У даній роботі досліджується процес трансформації суддівського корпусу на заходноукраїнських територіях після їхнього приєднання до радянської України як складової видозміни системи суду загалом. Радянський режим потугами каральних органів НКВС-НКДБ, як бойового органу партії більшовиків, проводив масові репресії, спрямовані на придушення будь-якого супротиву, навіть потенційного. У становленні нового соціалістичного порядку ключову роль відвели радянській судовій системі, функції якої чітко передбачались Законом від 16.08.1938 року «Про судустройі СРСР, союзних і автономних республік», а також Кримінально-процесуальний кодекс УРСР. Головним фактором радянської судової системи була чекістська «чистка» суддівського складу, тотальна заміна польських суддів на лояльних до радянської влади суддів. Така доля спіткала і суддів Львівського апеляційного суду, які першими потрапили під маховик радянських репресій. Слідчі дії були упереджені та заздалегідь визначені з наперед очікуваним результатом. В обвинувальних заключеннях використані формулювання, яких не знаходимо в протоколах допиту, тобто не підтвержені докази, на шквал «защитал интересы буржуазии», «особо жестоко судил революционно настроенных рабочих». Внаслідок кримінальних переслідувань більшість суддів були арештовані і засуджені позасудовим органом – особливою нарадою при НКВС СРСР до різних термінів ув'язнення за виконання професійної роботи в період до вересня 1939 року як польські громадяни.

Ключові слова: судустройі, судочинство, суддівський корпус, апеляційний суд, окружний суд, заходноукраїнські території, радянська влада, радянська влада, радянська влада, радянська влада, репресії.

Based on the understanding of the key role of the judicial system in the structure of state authorities, studies aimed at studying the processes of transformation of both the judicial system as a whole and the judicial corps in particular in different periods of the development of the national state and law are considered fundamentally important. The period of the first Sovietization of the Western Ukrainian territories, which were annexed to the USSR on the eve of World War II, was tragic and very difficult. The introduction by the Soviet authorities of the practice of mass repressions as a tool for changes in the political and social systems affected those national and social groups that raised doubts about their political reliability. First of all, such group included the representatives of the state apparatus of the Second Rzeczpospolita. This work examines the process of transformation of the judicial corps on the western Ukrainian territories after their annexation to Soviet Ukraine as a component of the modification of the judicial system in general. The Soviet regime, using the power of the punitive bodies of the NKVD-NKGB, as a combat organ of the Bolshevik party, carried out mass repressions aimed at suppressing any resistance, even potential one. In the formation of the new socialist order, the Soviet judicial system played a key role, the functions of which were clearly stipulated by the Law of August 16, 1938 "On the Judicial System of the USSR, Union and Autonomous Republics", as well as the Criminal Procedure Code of the Ukrainian SSR. The main factor in the Sovietization of the judicial system was the Chekist "cleansing" of judges, the total replacement of Polish judges with judges loyal to the Soviet government. Such fate also befell the judges of Lviv Court of Appeal, who were the first to fall under the flywheel of Soviet repression. The investigative actions were biased and predetermined with a predetermined outcome. In the indictments, wordings are used that are not found in the interrogation protocols, i.e., unconfirmed evidence, such as "he protected the interests of the bourgeoisie" and "he brutally tried revolutionary-minded workers". As a result of criminal prosecutions, most of the judges were arrested and sentenced by an extrajudicial body – a special meeting of the NKVD of the USSR to various terms of imprisonment for performing professional work in the period up to September 1939 as Polish citizens.

Key words: judiciary, judicature, judicial corps, court of appeal, district court, western Ukrainian territories, Soviet power, Sovietization, repression.

Вступ. Творення національної державності та утвердження національної ідентичності неможливе без об'єктивного розуміння історичного підґрунтя цих процесів. Історико-правові дослідження у цьому аспекті є важливою складовою формування загальної картини як державотворення, так і націотворення. Кожна сторінка історії української держави та права має своє непересічне значення для усвідомлення тих процесів, які створили сьогоднішню незалежну Україну. Тут не є виключенням складні періоди, коли українські території переходили від однієї держави до іншої, а український народ, не маючи власної державності, зазнавав утисків та переслідувань від інонаціонального поневолення.

Намагаючись відновити правдиву історію розвитку всіх українських територій у їхньому національному та політичному різноманітті, важливим є збереження об'єктивного підходу до висвітлення тих процесів, які склали основу їхньої державної еволюції. Дуже непростою і неоднозначним був період напередодні Другої сві-

тової війни, коли Радянський Союз у змові з нацистською Німеччиною напав на Польщу й окупував заходноукраїнські території, розпочавши процес встановлення там радянської влади. Невід'ємною складовою радянського режиму були масові репресії, спрямовані на придушення будь-якого супротиву, навіть потенційного.

Ключову роль у становленні нового порядку мала відігравати судова система. Одним із головних факторів радянської судової системи була «чистка» суддівського складу, заміна представників польського суду на лояльних до радянської влади «советських» суддів. Ці процеси мали принципове значення не тільки з точки зору «класових принципів», які проголошувалися в СРСР як основа політичного режиму, але й задля безперешкодного впровадження практики масових репресій, які були основним інструментом державного управління.

Одним із найяскравіших прикладів змін у системі суду було доля співробітників Львівського апеля-

ційного суду. Відіграючи ключову роль у системі судових органів на західноукраїнських територіях, Львівський апеляційний суд одним з перших підпав під маховик радянських репресій.

Отже, ставлячи за мету дослідити репресивні дії радянської влади як інструмент змін у системі судуострою західноукраїнських територій після їхнього приєднання до СРСР, можна визначити предметом даного дослідження зміни у персональному складі Львівського апеляційного суду, які відбулися внаслідок переслідувань та фізичного знищення суддівського корпусу Другої Польської республіки.

Літературний огляд. Проблема приєднання західноукраїнських територій до УРСР а також процесів їхньої подальшої радянзації дуже широко представлена у вітчизняній історичній та історико-правовій науці. Тут можна визначити значний доробок таких авторів як С. Кульчицький, М. Попович, В. Сергійчук, І. Білас, Б. Ярош та інші. Разом з цим варто звернути увагу на колективну монографію, видану Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, яка покликана сформувати загальне бачення процесів формування та розвитку судової влади в Україні а також надає широку фактологічну базу для дослідження даної проблематики [1].

Однак, враховуючи предмет і мету даного дослідження, варто приділити увагу тим працям, які розкривають специфіку становлення й розвитку як судової системи Другої Речі Посполитої в цілому, так і у Львівському апеляційному суду зокрема. У даній проблематиці варто визначити у першу чергу роботи Ю. Олійника [2] та О. Липитчук [3], які присвятили даній тематиці як свої дисертаційні дослідження, так і цілий ряд наукових статей. Дисертація О. Липитчук для нашої проблематики має скоріше загальне значення, надаючи результати щодо висвітлення напрямів і тенденцій розвитку польської системи судуострою та судочинства, у тому числі й на західноукраїнських землях. Разом з цим варто також виділити статтю цього ж автора, присвячену формуванню суддівського корпусу довоєнної Польщі. Ця робота може надати багато корисної інформації, важливої для розуміння процесів підготовки та відбору суддів, принципів заміщення посад, вимог їхнього кодексу доброчесності тощо [4, с. 152, 154–156]. Розглядаючи персоналії суддів Львівського апеляційного суду, їхню долю під час процесів радянзації, розуміння внутрішньої природи суддівського корпусу Другої Речі Посполитої може надати багато для вірної оцінки поведінки цих людей.

З іншого боку праці Ю. Олійника максимально наближені до проблематики даного дослідження. По-перше, ці роботи присвячені вивченню процесу становлення та еволюції Львівського апеляційного суду. По-друге, у своїх працях автор приділяє велику увагу структурі та персональному складу Львівського апеляційного суду, що дає нам можливість спиратися на апробовані результати дослідження, визначаючи напрями й приклади репресивної політики радянської влади проти представників суддівського корпусу Другої Польської республіки.

Окрім названих праць можна визначити також інші дослідження у тій чи іншій мірі дотичні до визначеної тематики. Однак фактично всі вони присвячені окремим аспектам функціонування судових установ Другої Речі Посполитої. Такі приклади присутні як у закордонній (у першу чергу – польській) історіографії, так і у вітчизняній. Тут можна навести роботу польського автора Леха Крижановського «Судді в II Речі Посполитій. Апеляційні округи: Краків і Катівіце» [5, с. 15–28]. Враховуючи те, що дана праця присвячена переважно іншим регіонам Польщі, автор приділяє увагу розвитку судуострою та суддівського корпусу й на території Галичини. Прикладом роботи у полі вітчизняної історіографії може бути стаття А. Литвиненка «Практика Окружного та Апеляційного судів Львова у справах щодо недбалості медичних пра-

цівників протягом 1919–1939 років». Розглядаючи судову практику у визначеній галузі автор надає безумовно корисний фактологічний матеріал, але який для даної роботи має виключно уточнююче значення [6].

Матеріали та методи. Основою для визначення структури методологічної бази дослідження є його мета та предмет. Спираючись на логіку й доцільність застосування різних принципів і методів наукового дослідження, можна говорити, що реалізація поставленої мети ґрунтувалася на застосуванні принципів науковості, об'єктивності та історизму. Важливою складовою методологічної бази роботи варто також визначити неухильне дотримання на всіх етапах наукового пошуку діалектичного підходу до аналізу як фактологічного матеріалу, так і всіх тенденцій у змінах системи судуострою західноукраїнських територій.

Разом з цим важливими складовими структури методологічної бази виступають методи – як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні. З числа загальнонаукових методів при проведенні дослідження застосовувався метод дедукції а також ретроспективний метод. Метод дедукції було покладено в основу опрацювання та аналізу історіографічних джерел а також масиву архівних справ, які утворили фактологічну базу роботи. Застосування цього методу зробило можливим систематизацію архівного та дослідницького матеріалу а разом з цим формування цілісного уявлення щодо напрямів і масштабів репресій, спрямованих проти суддівського корпусу польської держави як інструменту видозміни судової системи на західноукраїнських територіях. Використання ретроспективного методу було спрямовано на проведення історико-правового аналізу матеріалів окремих архівних справ із урахуванням змін, які вносилися до кваліфікації обвинувачень.

Серед спеціально-юридичних методів для підготовки роботи було обрано порівняльно-правовий метод а також метод правового прогнозування. Застосування порівняльно-правового методу дозволило виділити структурні елементи окремих кримінальних справ та визначити критерії їхнього порівняння. Метод правового прогнозування було покладено в основу формулювання висновків а також практичних рекомендацій по результатах проведеного дослідження.

Основою джерельної бази роботи стали матеріали архіву УСБУ у Львівській області та Державного архіву Львівської області. Переважна більшість використаних у роботі матеріалів уперше вводяться до наукового обігу, що зумовлює один з основних аспектів новизни дослідження. Архівні матеріали наочно демонструють напрями, методи і засоби проведення політики радянзації західноукраїнських територій у сфері судуострою та судочинства, обґрунтовують тезу про репресивний характер всіх дій радянської влади.

Результати та обговорення. Після розпаду Австро-Угорської імперії та початку формування нової польської держави сфера судуострою ще деякий час регулювалася попередніми законодавчими актами, хоча і почалася поступова зміна структури судових інстанцій. Це безпосередньо торкалося й західноукраїнських територій, які увійшли до складу Другої Польської республіки. Декретом Начальника Польської держави Ю. Пілсудського від 8 лютого 1919 року система судуострою Галичини визначалася відповідно до австрійського закону про судуострій від 21 грудня 1867 року. Процес становлення судової системи на теренах західноукраїнських земель у складі Другої Речі Посполитої ґрунтовно розглянуто у працях Ю. В. Олійника. У своєму дисертаційному дослідженні він визначає: «Отже, суди у Польській державі, починаючи з 1919 р., поділялися на звичайні і спеціальні. Перші розглядали звичайні цивільні і кримінальні справи; другі – вузькопрофесійні питання. Спеціальне судочинство, наприклад, здійснювали духовні, військові суди, Державний трибунал, Компетенційний трибунал і Вер-

ховний адміністративний трибунал. Система загальних (звичайних) судів складалася з 1) гродських (повітових) судів, які розглядали дрібні кримінальні і цивільні справи; 2) окружних судів, що виступали судами першої інстанції для всіх інших – складніших справ; 3) апеляційних судів, які виступали апеляційною інстанцією для окружних судів, а також здійснювали судові управління на території свого округу (у нашому випадку – Львівського судового округу); 4) Найвищого суду, який мав характер касаційного суду у цивільних та кримінальних справах та дисциплінарного суду для суддів вищих судів» [2, с. 107].

Одним із 7 апеляційних судів Другої Речі Посполитої був Львівський апеляційний суд, утворений на основі Львівського вищого крайового суду спільним розпорядженням міністра внутрішніх справ та міністра справедливості № 47866 від 14 травня 1919 р. До його юрисдикції входили 7 окружних судів, а під його компетенцією перебували апеляційні справи, які розглядалися в окружних судах. Разом з цим він виступав апеляційною інстанцією (як суд першої інстанції) у справах особливої важливості, які набували великого суспільного резонансу [7, с. 43]. Важливою особливістю у діяльності Львівського апеляційного суду було те, що у його компетенції знаходився розгляд справ політичного характеру, такі як процеси проти комуністів, членів ОУН, учасників різноманітних мітингів, захоплення селянами поміщицьких маєтків [2, с. 137]. Після приходу радянської влади та початку репресій цей факт широко використовувався задля формування фальсифікованих кримінальних справ та обвинувачуваних вироків проти суддівського корпусу Львівського апеляційного суду.

Також у даному контексті маємо звернути увагу і на той факт, що важливим елементом функціонування системи правоохоронних органів Польської республіки була прокуратура, яка функціонувала при окружних та апеляційних судах. Не є виключенням і прокуратура при Львівському апеляційному суді [8, с. 152].

На рівні апеляційного суду посади прокурорів комплектувалися за призначенням особисто Президента. Прокурори підпорядковувалися Міністрові юстиції, який одночасно виконував обов'язки генерального прокурора держави. Повноваження прокуратури регулював Закон від 31 липня 1919 р., який визначав, що до її компетенції належав захист приватно-правових та публічних інтересів держави а також церковного майна тощо. Якщо на рівні окружних судів ще допускалося призначення осіб, які не належали до польської національності та римо-католицького віросповідання, то на рівні апеляційного суду такі факти є поодинокими [2, с. 141].

Цей аспект також є важливою складовою у розумінні масштабів та напрямів репресій, розгорнутих радянською владою проти представників польської судової та правоохоронної системи. Показовим тут є те, що й організація, й фальсифікація справ як щодо суддів, так і щодо прокурорів проходили за одним сценарієм та однаковими звинуваченнями.

Грунтуючись на матеріалах архіву УСБУ у Львівській області представимо декілька кримінальних справ, які найбільш яскраво демонструють як принципи функціонування репресивного радянського апарату, так і методи нищення представників польської правоохоронної системи та членів їхніх родин.

Дуже показовою є справа Йозефа Каспера, судді Львівського апеляційного суду. Об квітня 1940 року оперуповноважений 2 відділу УДБ УНКВС по Львівській області сержант державної безпеки *Стегній* оформив постанову про міру запобіжного заходу відносно Йозефа Каспера. Суддю підозрювали у скоєнні злочину передбаченого ст. 54-13 (активна боротьба проти робітничого класу і революційного руху) Кримінального кодексу УРСР [9, арк. 1, 1 (зв.)]. Дуже швидко, не проводячи ніяких слід-

чих дій, того ж дня слідчий, молодший політрук *Бардаков*, оформив постанову про його арешт. Арештованого помістили у внутрішню тюрму УНКВС по Львівській області № 1 (тепер вул. С. Бандери, 1) [9, арк. 2, 2 (зв.)].

Всі подальші дії слідства є просто зразком упередженості та заздалегідь визначених результатів. 17 травня 1940 р. слідчий оформив анкету, яка містила ідентифікуючі дані на арештованого. Окрім анкетних відомостей а також даних щодо професійної діяльності та родини Йозефа Каспера, слідчий вже при внесенні загальної інформації допускає важливий факт фальсифікації, указуючи спочатку, що арештант радянський паспорт не отримував, а прямо у наступній графі, що він є громадянином СРСР. Зрозуміло, що це мало принципове значення для визначення підсудності даної людини [9, арк. 5, 5 (зв.); 6, 6 (зв.)].

Того ж дня арештованого вперше допитав слідчий *Бардаков*. На допиті Йозеф Каспер повідомив про свої автобіографічні та професійні дані. Слідчий намагався отримати зізнання про участь у розгляді політичних справ та антирадянську діяльність. Однак, суддя Й. Каспер повідомив, що спеціалізувався на розгляді тільки цивільних справ і ніколи не розглядав політичних справ, а також не перебував у політичних партіях [9, арк. 12, 12 (зв.); 13, 13 (зв.)].

Того ж дня, 17 травня 1940 року слідчий оформив постанову про пред'явлення обвинувачення Йозефу Касперу за скоєння злочину, передбаченого ст. 54-13 КК УРСР [9, арк. 11]. Підставою став єдиний протокол допиту де єдине, з чим погодився підслідний, було те що у період 1919–1939 років він працював суддею у різних польських судах. 2 жовтня 1940 р. тюремний лікар Фрайман Е. Е. оглянув Йозефа Каспера та визнав його здоровим і придатним до етапування до місць позбавлення волі [9, арк. 18], а вже 11 жовтня у внутрішній Лук'янівській тюрмі НКВС УРСР у Києві у Й. Каспера відібрали дактилоскопію пальців обох рук та сфотографували [9, арк. 6 а].

15 жовтня 1940 р. слідчу справу № 30015 відносно Йозефа Каспера взяв до свого провадження сержант державної безпеки *Железнов* (слідча частина УДБ НКВС УРСР у м. Києві). Кваліфікація злочину слідчим не була зміниною [9, арк. 14].

29 жовтня 1940 р. Й. Каспер був допитаний на предмет його причетності до розгляду політичних справ, а також перебування в польських партіях. Під час допиту він повторив свої попередні показання, підкреслюючи тільки професійну діяльність як судді у цивільних справах [9, арк. 15–16].

Того ж дня, 29 жовтня 1940 року, слідчий *Железнов* закрит справу і, згідно ст. 200 КПК УРСР, надав матеріали на ознайомлення обвинуваченому. Як було зазначено, підслідний не мав доповнень і заперечень до матеріалів справи. У відповідності до ст. 204 КПК слідча справа була направлена прокурору [9, арк. 17].

31 жовтня 1940 р. слідчий склав обвинувальне заключення відносно Йозефа Каспера, де той був звинувачений у скоєнні кримінального злочину, передбаченого ст. 54-13 КК УРСР. У тексті постанови були використані формулювання, які у самій справі не фігурують і не підтверджені ніякими доказами: «особо жестоко судил революційно настроєних робітників», «защитал интересы буржуазии», «вел борьбу с революційно настроєними рабочими». Разом з цим слідчий неправомірно записав те, що Й. Каспер визнав себе винним, хоча у документах слідчої справи № 30015 цей факт не зафіксований [9, арк. 19–20].

Об листопада 1940 р. прокурор відділу по веденню спецсправ *Троян* виніс постанову про направлення слідчої справи № 30015 відносно Йозефа Каспера на розгляд особливої наради НКВС СРСР. З його рішенням погодився заступник прокурора УРСР *Дрогобицький* [9, арк. 21]. Через півроку, 17 травня 1941 р. особлива нарада при НКВС СРСР визнала Йозефа Каспера винним у боротьбі проти революційного робітничого класу в період до

1939 року і осудила до 8 років виправно-трудоих таборів [9, арк. 22].

На відміну від багатьох інших, 22 жовтня 1941 р. Йозеф Каспер був звільнений як колишній громадянин Польщі. Його амністували на підставі Указу Президії ВР СРСР та дозволили проживати на території СРСР, за виключенням прикордонних територій, заборонених зон, місцевостей, де оголошено військовий стан та у режимних містах першої і другої категорії. Йозеф Каспер був відправлений у Казахстан, в Південно-Казахстанську область, Ариський район, містечко Арись [9, арк. 31–36]. Подальша його доля не відома.

18 липня 1989 р. Йозеф Каспер заочно був реабілітований відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові міри по відновленню справедливості у відношенні жертв репресій, які мали місце в період 30-40-х років і початку 50 років» [9, арк. 36].

Аналогічна схема слідчих дій та фабрикування кримінальної справи простежується у випадку звинувачення Євгена Гриневецького, який у свій час обіймав посаду віце-прокурора Львівського апеляційного та окружного суду. 6 квітня 1940 р. оперуповноважений тюрми УНКВД № 2 сержант держбезпеки *Запутьяев* оформив постанову про арешт Гриневецького Євгена Аполінарівича, 1880 р.н., українця, одруженого, уродженця с. Лисятичі Львівського воєводства, заступника прокурора Львівського апеляційного суду. На момент арешту Євген Гриневецький працював бібліотекарем в Історичному музеї у Львові. Основним звинуваченням проти нього слідчий висунув факт його перебування в період 1914–1919 рр. суддею, а в період 1919–1939 рр. прокурором Окружного та Апеляційного судів. Це дало можливість слідчому зробити висновок про переслідування Гриневецьким Є. А. революційно налаштованих робітників, а також зміцненню націоналістичної польської держави, яка експлуатувала робітників. Визначена кваліфікація злочину а також обраний запобіжний захід були письмово погоджені із начальником слідчого відділу, начальником управління НКВС старшим майором держбезпеки *Сергієнко* [10, арк. 2, 2 (зв.)].

На першому допиті, який відбувся через місяць після арешту 1 червня 1940 р. слідчий *Климочкін* намагався отримати покази підслідного про участь у слуханні політичних справ проти місцевих комуністів та революційно налаштованих робітників. На це Євген Гриневецький пояснив, що спеціалізувався на кримінальних справах проти злодіїв, шахраїв і до політичних справ стосунку не мав. Цього ж дня, 01.06.1940 р. слідчий *Климочкін* виніс постанову про пред'явлення звинувачення Гриневецькому Є. А. та притягнення його до кримінальної відповідальності за ст. 54-13 (активні дії або активна боротьба проти робітничого класу і революційного руху) КК УРСР. Постанову підписав начальник слідчого відділу УНКВС по Львівській області старший лейтенант держбезпеки *Козлов* [10, арк. 34, 34 (зв.)]. 15 червня 1940 р. обвинувачений Гриневецький Є. А. був етапований до Києва у Лук'янівську тюрму [10, арк. 49]. 27 грудня 1940 року матеріали слідчої справи повернули на додаткове розслідування в УДБ НКВС УРСР.

Другий допит відбувся аж 20 січня 1941 р. у Києві, тобто термін між процесуальними діями становив 7 місяців з моменту першого допиту. Слідчим призначили сержанта держбезпеки *Куценко*. На допиті Євген Гриневець-

кий знову відповідав на питання щодо своєї біографії, але слідчим були вибірково зафіксовані тільки дані щодо його роботи у правоохоронних органах. На підставі цього слідчий намагався отримати зізнання Євгена Гриневецького щодо його участі у розгляді політичних справ. У своїх відповідях Гриневецький Є. А. знову пояснював, що політичні справи були поза його компетенцією і розглядалися тільки у Львівському апеляційному суді. У відповідь на запитання слідчого хто конкретно розглядав політичні справи, Євген Гриневецький свідомо назвав осіб, яких у Львові вже не було це судді: Гюртлер Айлози, Ляневський Альфред (виїхав до Познані), Ліпш Густав, Мостовський Генрих (виїхав до Кракова, потім до Лодзя), Прахтель-Моравський (виїхав до Варшави) [10, арк. 13–15]. Ні на цьому, ні на наступному допитах Гриневецький Є. А. винним себе не визнавав.

У межах додаткового розслідування були проведені допити знайомих Гриневецького Є. А., які перебували у Львові. Всі вони позитивно характеризували Гриневецького Є. А. а також заперечували його участь у веденні політичних справах. Протоколи допитів були долучені до слідчої справи [10, арк. 44].

20 лютого 1941 р. слідчий оформив обвинувальне закінчення відносно Гриневецького Є. А. у скоєнні ним злочину передбаченого ст. 54-13 КК УРСР. Основними злочинами вважалось його робота суддею у повітових судах, а також заступником прокурора Львівського окружного і апеляційного судів в період 1908–1939 рр. [10, арк. 39–40] 3 березня 1941 р. помічник прокурора УРСР *Лашевич* виніс постанову про направлення вказаної справи на розгляд особливої наради при НКВС СРСР. Постанову узгодив заступник прокурора УРСР *Друговицький* [10, арк. 41]. 11 березня 1941 р. слідча справа була направлена в Москву начальнику 2 спецвідділу НКДБ СРСР *Баїтакову* для передачі в особливу нараду при НКВС СРСР [10, арк. 53].

26 квітня 1941 р. особлива нарада НКВС СРСР визнала Гриневецького Євгена Аполінарівича соціально-небезпечним елементом і постановила засудити його до 5 років виправно-трудоих робіт [10, арк. 43]. 15 січня 1942 р. на переслідуванню пункті в Архангельській області Євген Аполінарівич Гриневецький зустрів при нез'ясованих обставинах. Причина смерті у справі не була зазначена. Повідомлення про смерть («убытие из лагеря») оформив 19 січня 1942 р. начальник спецчастини [10, арк. 54].

Висновки та рекомендації. Підсумовуючи результати проведеного дослідження варто зупинитися на декількох головних висновках. По-перше, необхідно наголосити на науковій перспективності дослідження змін у персональному складі суддівського корпусу на західноукраїнських територіях напередодні Другої світової війни. Дана тематика вкрай мало розроблена у науковій історіографії, але разом з цим є важливою складовою розуміння процесів трансформації системи судоустрою у визначений період. По-друге, важливим аспектом є включення до наукового обігу архівних документів, які раніше були закритими і є цінним джерелом у дослідженні процесів видозміни судової системи а також радянського судочинства цієї доби. По-третє, вивчення радянської судової системи на західноукраїнських територіях напередодні Другої світової війни наочно доводить цінність дотримання принципів чесного та неупередженого судочинства а також захисту прав і свобод громадян при здійсненні судового процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку. За редакцією І. Б. Усенка. Київ: Наукова думка, 2014. 450 с.
2. Олійник Ю. В. Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження. Дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії за спец. «081» Право. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2021.
3. Липитчук О. Система судових органів та судочинства Республіки Польща (1918–1939 рр.): автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.01. Львів, 2004. 18 с.

4. Липитчук О. Соціально-правові аспекти статусу суддів у міжвоєнній Польщі (1918–1939). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 6. С. 151–162.
5. Krzyżanowski L. Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. 514 s.
6. Литвиненко А. А. Практика Окружного та Апеляційного судів Львова у справах щодо недбалості медичних працівників протягом 1919–1939 років. *Медичне право*. 2022. № 2 (30). С. 49–63. DOI: <https://doi.org/10.25040/medicallaw2022.02.049>
7. Олійник Ю. В. Порядок формування та компетенція Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 1. Том 1. С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.8>
8. Олійник Ю. В. Структура та керівництво Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) *Науково-практичний господарсько-правовий журнал «Підприємство, господарство і право»*. Київ. 2019. Вип. 7(281). С. 151–155. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.27>
9. Архів УСБУ у Львівській області. ф. 6. оп 1. АКС № П-13991. Арк. 1–36.
10. Архів УСБУ у Львівській області. ф. 6. оп 1. АКС № П-13988. Арк. 1–55.